

Daniela Jugo-Superina

Nera Malbaša Kovačić

PUT U PROŠLOST

udžbenik s radnom bilježnicom
iz povijesti
za 8. razred

Prvo izdanje

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

Upute učenici / učeniku za uporabu knjige	6
1. VERSAJSKI POREDAK	11
1.1. POSLJEDICE PRVOG SVJETSKOG RATA.....	12
1.2. MIROVNI PREGOVORI I UGOVORI	16
2. DEMOKRATSKI PROCESI IZMEĐU DVA RATA	25
2.1. DEMOKRACIJA U EUROPI I SAD-u	26
2.2. DRUŠTVENI ODNOSI I SVAKODNEVNI ŽIVOT	30
2.3. VELIKA GOSPODARSKA KRIZA	33
3. TOTALITARNI REŽIMI IZMEĐU DVA RATA	41
3.1. POSTANAK I RAZVOJ SOVJETSKE RUSIJE	42
3.2. FAŠIZAM U ITALIJI.....	46
3.3. NACIZAM U NJEMAČKOJ.....	50
4. HRVATSKA U PRVOJ JUGOSLAVIJI.....	58
4.1. NASTANAK KRALJEVSTVA SRBA, HRVATA I SLOVENACA	59
4.2. PRILIKE U KRALJEVSTVU SHS	65
4.3. STJEPAN RADIĆ: HRVATSKI VOĐA	70
4.4. ŠESTOSIJEČANJSKA DIKTATURA.....	76
4.5. BANOVINI HRVATSKA.....	81
5. ZNANOST I KULTURA U PRVOJ POLOVICI 20. STOLJEĆA	89
5.1. RAZVOJ ZNANOSTI I TEHNIKE	90
5.2. KULTURA I SPORT IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA	96
5.3. ZNANOST, UMJETNOST I SPORT U HRVATSKOJ.....	101
6. DRUGI SVJETSKI RAT	109
6.1. POČETAK RATA U EUROPI.....	110
6.2. RATNA ZBIVANJA 1940. I 1941. GODINE.....	115
6.3. NASTANAK NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE.....	123
6.4. PARTIZANSKI POKRET U HRVATSKOJ	128
6.5. ODLUČUJUĆE GODINE: 1942. I 1943.....	131
6.6. ZAVRŠNE GODINE: 1944. I 1945.....	135
6.7. HRVATSKA I STVARANJE DRUGE JUGOSLAVIJE.....	140
6.8. HOLOKAUST	144

7. SVIJET U VRIJEME HLADNOG RATA I SLOM KOMUNISTIČKIH SUSTAVA	150
7.1. STANJE U SVIJETU I U EUROPI NAKON RATA	151
7.2. HLADNI RAT: RATOVI, SUKOB I KRIZE	156
7.3. SVAKODNEVNI ŽIVOT U DOBA HLADNOG RATA	163
7.4. KRAJ HLADNOG RATA I PAD KOMUNIZMA	169
8. PROCESI DEKOLONIZACIJE SVIJETA	176
8.1. KOLONIJE POSTAJU SAMOSTALNE DRŽAVE.....	177
8.2. PROBLEMI ZEMALJA „TREĆEG SVIJETA“.....	182
9. HRVATSKA U DRUGOJ JUGOSLAVIJI	191
9.1. POSTANAK I OSOBINE DRUGE JUGOSLAVIJE.....	192
9.2. SUKOB SA SOVJETSKIM SAVEZOM I POSLJEDICE	198
9.3. HRVATSKO PROLJEĆE	202
10. POSTANAK I RAZVOJ SAMOSTALNE HRVATSKE DRŽAVE.....	210
10.1. SLOM KOMUNIZMA U HRVATSKOJ.....	211
10.2. NASTANAK SAMOSTALNE HRVATSKE I DOMOVINSKI RAT	215
10.3. ZAVRŠETAK I POSLJEDICE DOMOVINSKOG RATA	221
11. HRVATSKA I SVIJET NA PRAGU TREĆEG TISUĆLJEĆA	227
11.1. EUROPSKA UNIJA	228
11.2. SUVREMENI SVIJET	231
11.3. SUVREMENA HRVATSKA	237
POJMOVNIK	246
LITERATURA	250

UPUTE UČENICI / UČENIKU ZA UPORABU KNJIGE

Draga učenice / dragi učenice!

Ove će školske godine završiti tvoj put u prošlost.

U prethodnim si razredima učila / učio o životu ljudi od njihovog nastanka pa sve do 20. stoljeća.

U osmom razredu učit ćeš o svijetu i Hrvatskoj u 20. stoljeću te na početku sadašnjeg 21. stoljeća.

Otac i kćer

Iseljavanje

U udžbeniku ćeš uočiti četiri različite oznake.

One te upućuju na zadatke.

Zato je oznake važno dobro upamtiti.

Na početku svakog poglavlja nalaze se zadatci iz svakodnevnog života ili iz gradiva koje si već učila / učio.

Prisjeti se imena velikog znanstvenika. Izumio je mnogo naprava za upotrebu električne struje.

Napiši njegovo ime.

N _____

T _____

Najvažnije tvrdnje istaknute su žutom bojom.

Primjerice:

Ujedinjeni narodi su svjetska organizacija za očuvanje mira.

Uz tekst, povijesne karte i slike nalaze se zadatci.

Oni će ti pomoći da bolje razumiješ i naučiš gradivo. Primjerice:

Dopuni rečenicu.

Drugi svjetski _____ završio je _____ godine.

Na kraju svakog poglavlja nalazi se nekoliko rečenica u okviru ZAPAMTI.

Njih trebaš dobro naučiti. Primjerice:

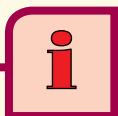

ZAPAMTI

- **Stjepan Radić umro je nakon atentata 1928. godine.**
- **Kralj Aleksandar proglasio je diktaturu.**

Naići ćeš i na povijesni IZVOR.

Pažljivo ga **pročitaj**, razgledaj i **riješi** zadatak uz njega. Primjerice:

Stjepan Radić je upozoravao da se ne žuri s ujedinjenjem:

„Gospodo! Još nije prekasno! Ne srljajte kao guske u maglu.”

Ako ti zatreba pomoć u rješavanju, obrati se učiteljici / učitelju povijesti. Na kraju udžbenika pronaći ćeš popis knjiga i internetskih stranica. Pomoću njih možeš još mnogo saznati o zbivanjima u 20. i 21. stoljeću. Nadamo se da će ti učenje biti zanimljivo i zabavno.

Želimo ti mnogo uspjeha u radu.

Učiteljice Daniela i Nera

PONOVI GRADIVO PETOG, ŠESTOG I SEDMOG RAZREDA

Sljedeći zadatci pomoći će ti da se prisjetiš gradiva prethodnih razreda. Pažljivo ih **riješi**. Ako je potrebno, **zamoli** učiteljicu / učitelja za pomoć.

1.

U križaljci **pronadi** imena šest značajnih osoba.

Oboji imena različitim bojama. **Napiši** ime uz odgovarajuću sliku.

Ž	P	E	R	I	K	L	O	G	A	R
M	A	Ž	U	R	A	N	I	Ć	L	V
C	B	I	S	Z	R	I	N	S	K	I
M	R	T	J	E	L	A	Č	I	Ć	O
S	G	N	A	P	O	L	E	O	N	U
D	R	K	O	L	U	M	B	O	M	S

Atenski političar

P _____

Borac protiv Osmanlija
Nikola Šubić

Z _____

Moreplovac
Kristofor

K _____

Francuski car

N _____
Bonaparte

Hrvatski ban Ivan

M _____

Hrvatski ban Josip

J _____

2.

Poveži pojam i njegovo značenje. **Oboji** parove istom bojom.

LATINICA

umjetnički pravac u prvoj polovici 19. stoljeća

RENEŠANSA

vladavina naroda

ROMANTIZAM

pismo starih Rimljana; pismo kojim danas pišemo

KOLONIJA

preporod; umjetnost 15. i 16. stoljeća

DEMOKRACIJA

zemlja pod vlašću druge države

3.

Spoji strelicama događaj i vrijeme njegovog zbivanja na lenti vremena.

Otkriće Amerike

Isusovo rođenje

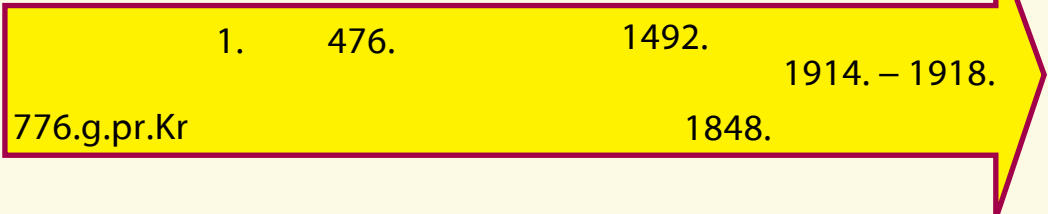
Propast Zapadnog Rimskog Carstva

1000.

0

1000.

2000.

„Proljeće naroda“

Prvi svjetski rat

Prve Olimpijske igre

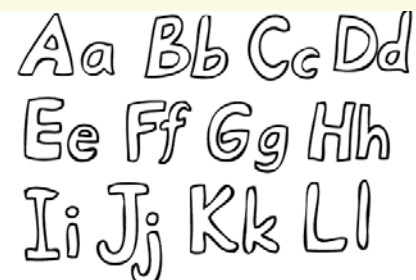
4.

Napiši nazive tri pisma koja su se upotrebljavala u Hrvatskoj.

Аа Бб Вв Гг Дд Ёё
 Жж Сс/Зз Зз/Зз Ии
 Ии Кк Лл Мм Нн
 Оо/Оо Пп Рр Сс Тт
 Уу/Уу/Уу Фф Хх Ѓѓ
 Цц Цц Чч/Чч Шш

G _____

Ć _____

L _____

5.

Na što se odnose pojmovi? **Napiši.**

TENKOVI

BITKE

BOJIŠTA

1914. – 1918. GODINA

Rješenje:

P _ _ _ I _ _ V J E _ _ S _ _ _ R _ _ _

6.

Tko sam? **Napiši.**

Napisao me Antun Mihanović. Objavljena sam davne 1835. godine u „Daniczi” (Danici).

Prvi put javno sam izvedena 1861. godine.

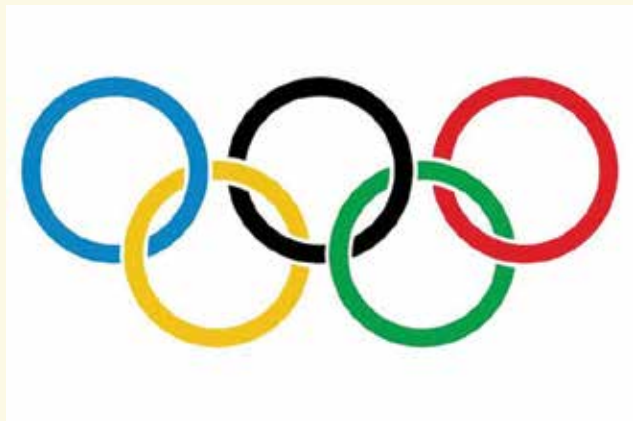
Danas sam poznata kao hrvatska himna. Ja sam

L _____ N _____

7.

Pogledaj slike. **Napiši** što prikazuju.

V _____

Znak O _____ IGARA

1. VERSAJSKI POREDAK

O čemu ćeš učiti u ovoj temi? **Pogledaj** slike i lentu vremena.

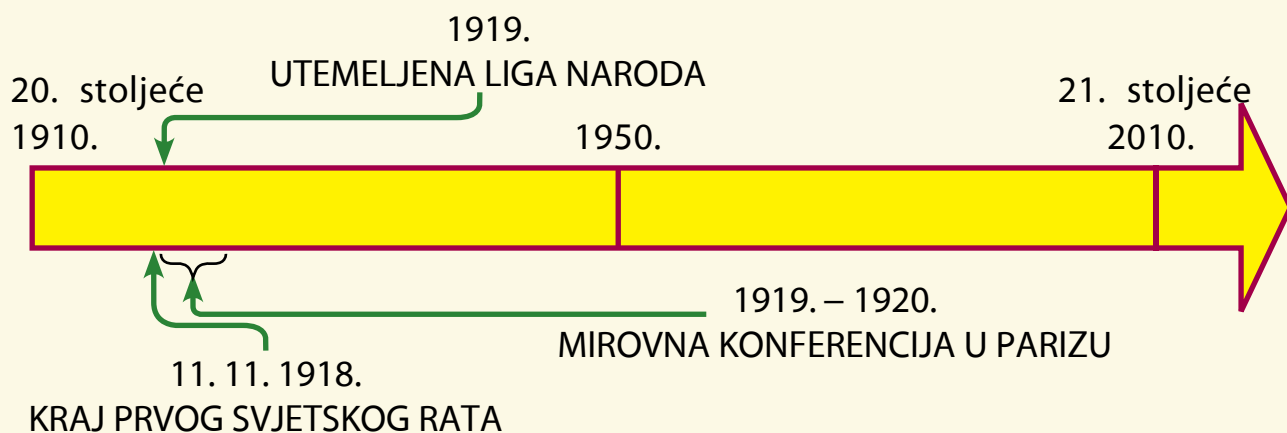
POSLEDICE PRVOG SVJETSKOG RATA

MIROVNA KONFERENCIJA U PARIZU

ZNAK LIGE NARODA

1.

Prekriži dva pojma koja ne pripadaju temi o kojoj ćeš učiti.

LIGA NARODA

ŠVEDSKA

KRAJ PRVOG SVJETSKOG RATA

MIROVNA KONFERENCIJA U PARIZU

UMJETNOST

I.I. POSLJEDICE PRVOG SVJETSKOG RATA

Pogledaj sliku i **odgovori**.

Što misliš, zašto pas nosi masku na glavi?

U Prvom svjetskom ratu pobijedila je ANTANTA.

SREDIŠNJE SILE su poražene.

Najvažnije države Antante bile su: Velika Britanija, Francuska, Rusija, Sjedinjene Američke Države (SAD) i Italija.

Središnje sile predvodile su Njemačka i Austro-Ugarska.

1.

Nabroji najvažnije države.

Antanta:

Središnje sile:

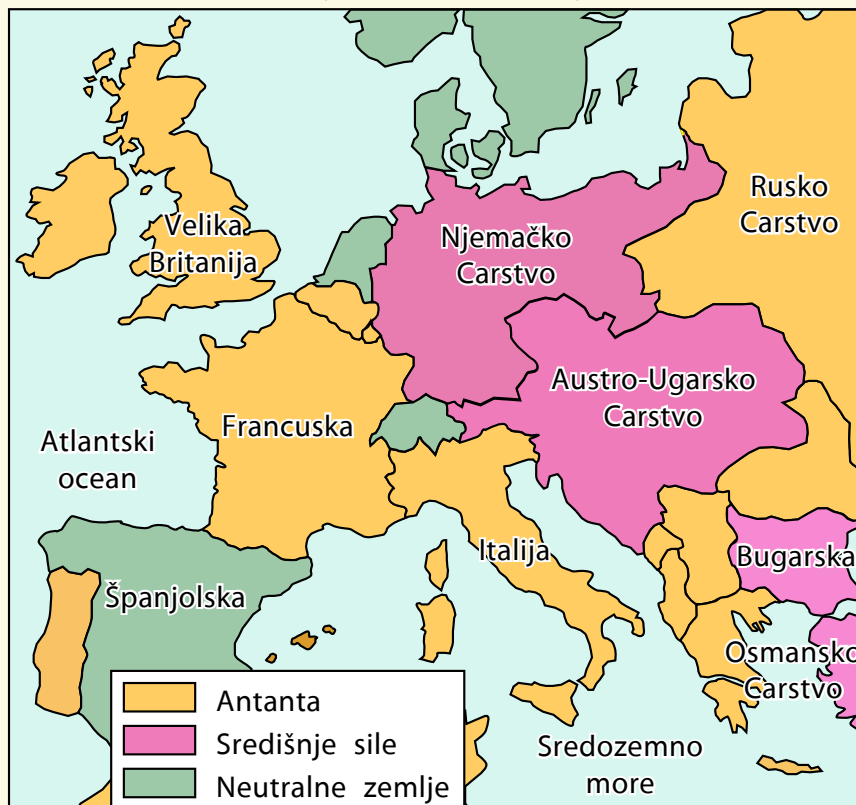
Prvi svjetski rat uvelike je izmijenio kartu Europe.

Nestala su četiri carstva: NJEMAČKO CARSTVO,

AUSTRO-UGARSKO CARSTVO, RUSKO CARSTVO i OSMANSKO CARSTVO.

Na njihovom području nastale su nove države.

Europa za vrijeme Prvog svjetskog rata

Europa nakon Prvog svjetskog rata

Prvi svjetski rat je bio najveći ratni sukob u dotadašnjoj povijesti.

Poginulo je 10 milijuna ljudi.

Ranjeno je 20 milijuna ljudi.

Mnoge su zgrade i tvornice razorene, polja uništena, stoka poubijana.

2.

Napiši tri posljedice Prvog svjetskog rata.

1. _____
2. _____
3. _____

Španjolska gripa izbila je neposredno nakon Prvog svjetskog rata.

Ljudi su se gušili jer bi im sluz i krv začepili pluća.

Virus gripe širio se udisanjem. Lijekova protiv gripe nije bilo.

Od španjolske gripe umrlo je oko 20 milijuna ljudi.

Španjolska gripa naročito je pogađala mlade ljude

3.

Zaokruži točnu tvrdnju.

Neposredno nakon Prvog svjetskog rata izbila je

- a) azijska gripa   b) španjolska gripa   c) afrička gripa

Virus gripe širio se

- a) udisanjem   b) dodirrom   c) hranom

ZAPAMTI

- U Prvom svjetskom ratu pobijedila je Antanta.
- Poginulo je 10 milijuna ljudi.
- Raspala su se četiri velika carstva: Njemačko, Austro-Ugarsko, Rusko i Osmansko.
- U Europi su nastale brojne nove države.

U Prvom svjetskom ratu stradale su i crkve.

Pogledaj fotografiju iz grada Reimsa (Remsa) u Francuskoj.

Odgovori na pitanja.

Što je prikazano na fotografiji? _____

Čemu služe zvona na crkvi? _____

_____

Gdje se zvona trebaju nalaziti? _____

I.2. MIROVNI PREGOVORI I UGOVORI

Pogledaj sliku i **pročitaj** tekst.

STVARNO NE ZNAM
KAKO DA
RIJEŠIMO OVAJ
SUKOB.

POGLEDAJMO!
MOŽDA NAM
KNJIGA POMOGNE.

ŠTO MISLITE?
HOĆEMO LI
RJEŠENJE
PRONAĆI U
KNJIZI?

Kako ti rješavaš sukobe i svađe? **Napiši.**

Tijekom Prvog svjetskog rata američki predsjednik bio je THOMAS WOODROW WILSON (Tomas Vudrov Vilson).

Wilson (Vilson) je 1918. godine napisao program nazvan „14 TOČAKA”. Program „14 točaka” govori o načinu očuvanja mira u svijetu.

Thomas Woodrow Wilson
(Tomas Vudrov Vilson)

Velika četvorica

1.

Odredi jesu li tvrdnje istinite. **Zaokruži** TOČNO ili NETOČNO.

Tijekom Prvog svjetskog rata američki predsjednik bio je Lincoln (Linkoln).	TOČNO	NETOČNO
Program „14 točaka“ predlaže kako očuvati mir u svijetu.	TOČNO	NETOČNO

Sklapanje mira nakon Prvog svjetskog rata pokazalo se vrlo teškom zadaćom. MIROVNA KONFERENCIJA U PARIZU trajala je godinu dana (1919.–1920.). Glavnu riječ imali su vođe četiri najjače zemlje pobjedničke Antante: Velike Britanije, Francuske, SAD-a i Italije. Zvali su ih VELIKA ČETVORICA.

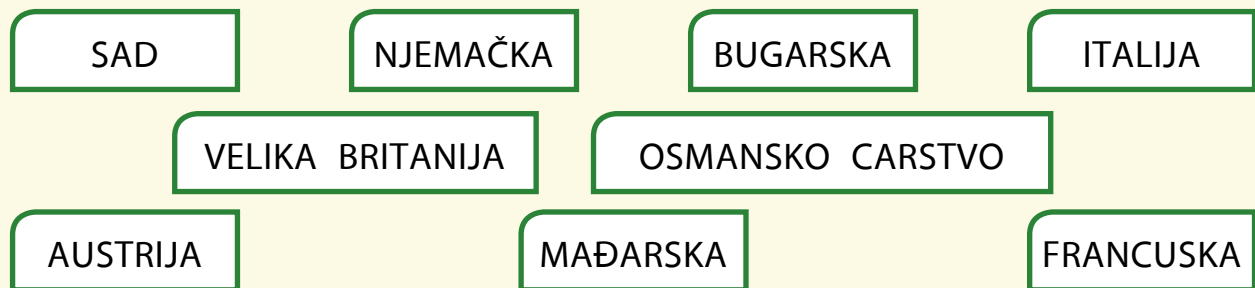
Na Mirovnoj konferenciji potpisani su ugovori s Njemačkom, Austrijom, Mađarskom, Bugarskom i Osmanskim Carstvom.

2.

Oboji crveno zemlje koje su vodile glavnu riječ na Mirovnoj konferenciji.

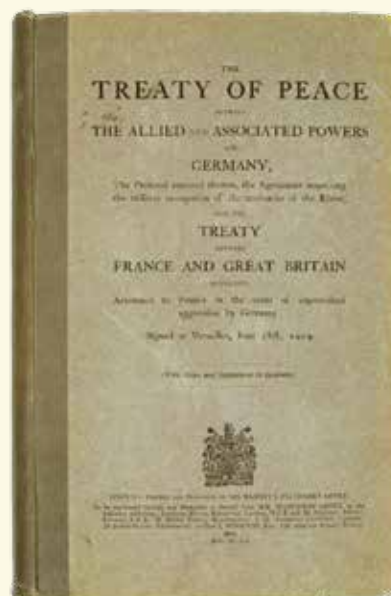
Oboji plavo zemlje s kojima su potpisani mirovni ugovori.

konferencija – sastanak predstavnika više država

Odredbe ugovora s Njemačkom:

- a) Njemačka je proglašena glavnim krivcem za Prvi svjetski rat
- b) izgubila je svoje kolonije
- c) izgubila je velik dio teritorija
- d) morala je smanjiti vojsku
- e) morala je platiti veliku ratnu odštetu.

Mirovni ugovor s Njemačkom

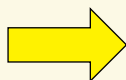
3.

Koja je zemlja proglašena glavnim krivcem za Prvi svjetski rat?

Sastavi odgovor od zadanih slogova.

KA
NJE   MAČ

_____

Mirovna konferencija prihvatila je prijedlog američkog predsjednika Wilsona (Vilsona) o osnivanju LIGE NARODA.

Liga naroda bila je svjetska organizacija za očuvanje mira.

Sjedište: grad Geneva
(Ženeva), Švicarska

Tijela Lige naroda:
1. Skupština
2. Vijeće

Službeni jezik:
francuski

Slabost:
nije imala vojsku

kolonija – zemlja pod vlašću druge države

ratna odšteta – novac kojeg plaća poražena država za štetu koju je nanijela tijekom rata

4.

Spoji dva dijela rečenice tako da ih **obojiš** istom bojom.

Liga naroda osnovana je na prijedlog

očuvanje mira u svijetu.

Glavni cilj Lige naroda bio je

imala vojsku.

Liga naroda nije

predsjednika Wilsona (Vilsona).

5.

Pogledaj karikaturu. **Odgovori.**

Koji kamen na mostu nedostaje?

SAD nisu bile članica Lige naroda.

karikatura – šaljiv prikaz osobe ili događaja

Svijet se nakon Prvog svjetskog rata uvelike promijenio.
 Vodeće zemlje postale su VELIKA BRITANIJA i FRANCUSKA.
 Nezadovoljne zemlje bile su NJEMAČKA, ITALIJA i JAPAN.
 Nisu ispunjeni njihovi planovi o širenju teritorija.
 Najveći gubitnik bila je Njemačka.
 Ona je mirovni ugovor smatrala nepravednim.

U dvorcu Versaillesu (Versaju) potpisan je mirovni ugovor s Njemačkom

6.

Dopuni shemu o svijetu nakon Prvog svjetskog rata.

Zadovoljne zemlje

V _____
 B _____

F _____

Nezadovoljne zemlje

NJ _____

I _____

J _____

OSMANSKO CARSTVO poraženo je u Prvom svjetskom ratu.

Izgubilo je arapske zemlje u Aziji.

One su bile podijeljene između Velike Britanije i Francuske.

U jesen 1923. godine prestalo je postojati Osmansko Carstvo.

Nastala je REPUBLIKA TURSKA.

Za prvog predsjednika izabran je MUSTAFA KEMAL-PAŠA ATATÜRK (Atatirk).

Na turskom Atatürk (Atatirk) znači „OTAC TURAKA“.

Osmansko Carstvo 1914. godine

Mustafa
Kemal-paša
Atatürk (Atatirk)

7.

Dopuni rečenice.

Osmansko Carstvo prestalo je postojati _____ godine.

Nastala je Republika _____.

Turski predsjednik postao je Mustafa Kemal-paša

_____

republika – država koja nema vladara, već se vlast bira na određeno vrijeme

Mustafa Kemal-paša uveo je mnoge promjene.

Svi su građani bili ravnopravni. Žene su dobile pravo glasa.

Ženama je zabranjeno pokrivanje lica.

Muškarci nisu smjeli nositi fes (tursku kapu).

Turkinja pokrivena lica

Mladi Turčin s fesom

8.

Pronađi na internetu podatke o fesu. **Odgovori.**

Po kome je fes dobio ime?

Preporuka: <http://www.moljac.hr/biografije/ataturk.htm>

ZAPAMTI

- **Program „14 točaka“ američkog predsjednika Wilsona (Vilsona) govori o načinu očuvanja mira u svijetu.**
- **Mirovna konferencija u Parizu bila je 1919. i 1920. godine.**
- **Antanta je potpisala mirovne ugovore s poraženim zemljama: Njemačkom, Austrijom, Mađarskom, Bugarskom i Osmanskim Carstvom.**
- **Liga naroda bila je svjetska organizacija za očuvanje mira.**

PONOVI

Oboji plavom bojom državu koja NIJE vodila glavnu riječ na Mirovnoj konferenciji u Parizu.

Velika Britanija

Italija

SAD

Rusija

Francuska

PONOVI

Odgovori na pitanja.

Koliko je ljudi poginulo u Prvom svjetskom ratu?

Kako se zove organizacija koja se brinula za očuvanje mira u svijetu?

PONOVI

Dopuni shemu.

Antanta je potpisala
mirovne ugovore s:

Pogledaj umnu mapu. **Dopuni** riječima:

10., ČETVORICA, 1923., 19., ČETIRI, LIGA, ANTANTE, TURSKA.

